

SURİYE'DE GÜNCEL GELİŞMELER IŞIĞINDA YENİ DİNAMİKLER VE ENERJİ KALDIRACI

ARALIK 2024

HAZIRLAYAN
Oğuzhan Akyener



www.tespam.org

SURİYE’DE GÜNCEL GELİŞMELER IŞIĞINDA YENİ DİNAMİKLER ve ENERJİ KALDIRACI

OĞUZHAN AKYENER





ISBN

978-625-95113-2-0

KAPAK TASARIM

Süleyman Türkeş Dedeci

YAYIN TARİHİ

04.12.2024

YAYIN EVİ

TESPAM TEKNOLOJİ ve YAZILIM A.Ş.

İLETİŞİM

oakyener@tespam.org





V

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	VI
I. GİRİŞ.....	2
II. SURİYE’DE ETKİN OLAN BAŞLICA AKTÖRLER.....	3
III. TÜRKİYE’NİN İÇ SAVAŞ DÖNEMİNDE SURİYE POLİTİKASI	6
IV. HALEP HAREKÂTI ve ÖTESİ	9
IV.I. YÜRÜTÜLEN OPERASYONLAR VE İLGİLİ SÜREÇ NİÇİN ŞİMDİ BAŞLAYABİLMİŞTİR?	14
IV.II. SÜRDÜRÜLEBİLİR VE GERÇEKÇİ ÇÖZÜM İÇİN RASYONEL BİR BAKIŞ NASIL OLABİLİR?.....	16
IV.III. YENİ SİSTEMDE KİM NE KAZANACAK?.....	18
IV.IV. BAŞARILI BİR UYGULAMA İÇİN DİKKAT EDİLMESİ GEREKENLER	22
V. SURİYE’Yİ YENİDEN İNŞA EDEBİLMEK İÇİN PETROL.....	24
VI. SONUÇ.....	39
VII. REFERANSLAR	41



Copyright © TESPAM

*Anadolu'dan önce Müslüman ve Türk olan Halep şehrinin tarihi kalesinde yeniden
ay yıldızlı bayrağı görmenin sevinciyle...*

*Fitneyi mağlup edip, Hilafet Hil-at'ını Türk Milletinin omuzlarına giydiren ve Halep'i
Osmanlı mülkü eden Yavuz Sultan Selim Han'a sevgi ve muhabbetle...*

*Kurucu meclis ve Mustafa Kemal Atatürk'ten gelecek nesillere emanet bırakılan
"Misak-ı Milli"nin idrakiyle...*

I. GİRİŞ

2011 yılının baharından bu yana bahar yüzü göremeyen Suriye’de dış güçlerin de müdahil olduğu iç savaş bütün yıkımıyla devam etmektedir. Günümüzde artık 30’dan fazla ülkenin de dolaylı ya da bizzat katıldığı süreçlerde sürekli değişen dengelerin yaşandığı bu çatışma ortamını tanımlamak için “iç savaş” tabiri de yetersiz kalmaktadır. Rakamlar konusunda netlik mümkün olmasa da neredeyse 14. yılına giren kaos süreci Suriye topraklarında yaşayan 5,5 milyondan fazla insanın göç etmesine ve yarım milyondan fazla insanın da ölümüne neden olmuştur. Ülkenin demografik, sosyal, kültürel, ekonomik altyapısı tamamıyla altüst olmuştur. Buna rağmen çatışma ve savaş bulutları Suriye’yi yakın zamana kadar terk edecek gibi de görülmemektedir.

Küresel gerilimlerle birlikte, Suriye’deki çatışmalar da devam ederken, Türkiye’nin desteklediği (Milli Suriye Ordusu) SMO ile İdlib’teki muhaliflerin genel anlamda çatışışı altında birleştiği (Heyet Tahrir el-Şam) HTŞ’nin işbirliğiyle başlatılan süreç ülkede önemli dengeleri değiştirmeye başlamıştır. Kısa zamanda SMO ve HTŞ Halep Vilayetini ve Tel Rifat gibi birçok daha küçük ölçekli şehri Esat ve PYD kontrolünden koparmayı başarmıştır. Girişilen bu süreç zamanlama olarak çok iyi planlanmıştır. İlgili planlama süreci dâhilinde sonraki adımların hangi ölçüde başarılı olabileceği kesin bir şekilde öngörülemez de, Trump görevi resmi olarak devralana kadar, özellikle PYD’nin kontrolünde olan; Münbiç, Haseke, Rakka, Deyrizor, Al-Tabgah gibi şehirlerin de bir an önce alınabilmesi bölgede terörü gerçek anlamda bitirebilecektir. İlgili şehirlerin alınabilmesi durumunda, özellikle enerji alanında büyük fırsatlar değerlendirilebilecek ve bölgenin yeniden imarı ve yapılanması bu sayede kolaylıkla finanse edilebilecek ve belki adım adım Suriye’de kalıcı bir barış ortamını yakalayabilecektir.

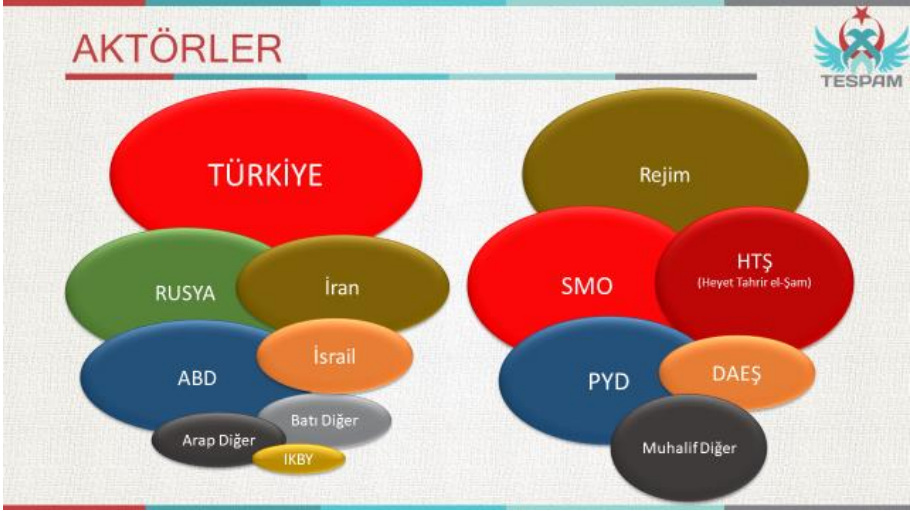
2

Bu çalışmada Suriye’de etkin olan başlıca iç ve dış aktörlerden bahsedildikten sonra, Türkiye’nin bölgedeki ilgili adımlarına değinilecektir. Akabinde günümüzdeki gelişmeler yorumlandıktan sonra, bölgedeki enerji potansiyelinin ne anlama geldiği ve bu bağlamda neler yapılabileceği anlatılacaktır.

II. SURİYE’DE ETKİN OLAN BAŞLICA AKTÖRLER

Suriye geneline bakıldığında, bu çatışmalarda taraf olan başlıca iç unsurların; rejim güçleri, (farklı yapılardan müteşekkil olan) muhalifler, PYD ve (halen kalıntıları mevcut olan) DAEŞ olduğu görülecektir. Bölgede genel anlamda “barış sağlama” maksadıyla varlık gösteren başlıca etkin dış unsurlar ise;

- PYD’ye destek veren ABD,
- Rejim güçlerini destekleyen İran ve Rusya,
- (öncesinde adı Özgür Suriye Ordusu (ÖSO) olan, günümüzde de Suriye Milli Ordusu olarak adlandırılan) SMO’yu destekleyen Türkiye,
- ABD’nin kurduğu koalisiyondaki başlıca müttefikler,
- Bazı Arap ülkeleri,
- Her fırsattan istifade etmeye çalışan İsrail,
- Ve (belli dönemlerde sürece zayıf yoğunlukta da olsa müdahale etmeye çalışan) İKBY olarak görülebilecektir.



Grafik 1: Suriye’de Etkin Olan İç ve Dış Aktörler

İlgili aktörlerin bölgedeki emellerinin neler olabileceğine dair, genel anlamda bir değerlendirme yapıldığında, Suriye’de, ABD’nin:

- Bölgesel etkinliğini sürdürmeye devam etmeyi,
- Rusya ve İran’ın yanı sıra (kendisine bağlı olmama riskine binaen) Türkiye’nin de bölgede etkinlik kurmasını engellemeyi,
- İsrail’in güvenliğini tehdit edecek her türlü riski bertaraf etmeyi,
- Bu planları yaparken de; farklı bahaneler ile (Rusya’nın mevcudiyeti sebebiyle) bölgede askeri olarak varlığını sürdürebilmeyi,
- Bölgede kontrolü sağlamak için kullanabileceğini düşündüğü bir Kürt devletini hayata geçirmeyi,
- Savaşın getirdiği ticari imkânlardan yararlanabilmeyi hedeflediği tahmin edilebilecektir. Bu kapsamda Suriye’de PYD’yi, Irak’ta İKBY’yi desteklemekte ve bu grupların önünü açabilmek için de dönem dönem DAESH’i kullanmaktadır.

4

Rusya yüzlerce yıllık hedeflerinden biri olan sıcak denizlere inme gayesi kapsamında kendisi için en önemli Doğu Akdeniz üssü olan Suriye’de varlığını

daha da arttırarak sürdürme ve bu noktada İran'ın da desteği ile Esad rejimine sahip çıkma yönünde politikalar izlemektedir.

İran henüz iç karışıklıklar başlamadan dahi Suriye ile ilişkilerini geliştirmiş, iç savaş sonrasında da Esad'ın en yakın müttefiklerinden biri haline gelmiştir. Ayrıca bölgeye aileleri ile yerleşmek amaçlı gönderdiği çok sayıdaki Şii militanı sayesinde Suriye'de ciddi bir askeri varlık da elde etmiştir. Tabii bu hamleleri sürecinde ciddi anlamda finansal ve insan kaynakları anlamında kayıplar da vermiştir. Bu kayıpları telafi edebilmek için (insan, organ ve uyuşturucu ticaretine varana kadar) birçok illegal girişimi de koordine etmiştir. Bölgede Devrim Muhafızlarının koordine ettiği çok sayıda paramiliter ekibin yanı sıra, Hizbullah yapılanmaları da faaliyetlerini İran'a bağlı olarak sürdürmektedir.

Başlıca gayesi ABD'nin Irak ve Suriye'de talep ettiği etnik-dini yapıyla oynamak, bunu yaparken de bir Kürt oluşumu için zaman kazandırmak ve ayrıca Sünni – Şii çatışmasını da körüklemek olan DAEŞ de bölgede miadını tamamlamış gözüken terör örgütlerinden bir tanesidir. ABD'nin El-Kaide formatında oluşturduğu bu terör örgütü dünyanın birçok yerinde yine ABD'nin talimatı ile farklı operasyonları yürütmeye devam etmektedir. Suriye ve Irak'taki militan sayısı azalmış olsa da dönüşen dengeler DAEŞ'e (ya da yeni DAEŞ versiyonlarına) bölgede yeni görevler verilmesi ve tekrar canlandırılması ihtimalini de her zaman ihtiva etmektedir.

PKK'nın Suriye kolu olan PYD ise kendilerine vaat edilen (ve DAEŞ tarafından kolaylıkla teslim edilen) bölgelerde bir Kürt devleti oluşumunu sağlamak için ABD'nin (direktifleri ve) desteğiyle faaliyetlerini sürdürmektedir.

Irak tarafında yapılan referandum sonucunda bağımsız olacağını düşünen fakat bunu başaramayan, akabinde de PYD ve PKK ile rekabete girmek zorunda kaldığı için mecburen Türkiye ile yakın ilişkiler kuran İKBY de geline nokta da mevcut durumunu korumayı hedeflemektedir. *(Not: İKBY referandum öncesinde, PYD'ye de liderlik edebileceğini düşünmekte, Irak ve Suriye'yi bölen büyük bağımsız bir Kürt devletini kurmayı hayal etmekteydi. Fakat bu hayalleri en azından şimdilik askıya alınmış durumdadır.)*

5

Sürece aktif unsur olarak geç katılan ve yaşanan gelişmelerden en çok etkilenen ülke olan Türkiye de öncelikle sınırlarındaki terör tehdidini bitirerek, Suriye’ye barışı getirmek ve oradaki mazlumların yeniden huzura ermelerini sağlamak istemektedir.

III. TÜRKİYE’NİN İÇ SAVAŞ DÖNEMİNDE SURİYE POLİTİKASI

Süreci en başından beri takip eden ve 2015 yılına kadar daha çok pasif girişimlerde bulunan Türkiye birçok açıdan yaşanan gelişmelerden negatif olarak etkilenmiştir. Bu kapsamda dünya Suriye’den göçe zorlanan masumlara kapılarını kapatırken, Türkiye (gayri resmi rakamlara göre) 4 milyonun üzerinde mülteciyi kabul etmiş ve bu konuda (iç ve dış kalemler kapsamında) 40 milyar dolardan fazla harcama yapmıştır. Sürecin sosyal ve ekonomik etkilerinin yanı sıra, 911 km’lik sınır hattı boyunca yaşanan çatışmalardan büyük zararlar görmüş ve sınırında öncelikle DAESH, sonrasında da PYD gibi terör oluşumları ile muhatap olmak zorunda kalmıştır.



Grafik 2: Türkiye’nin Suriye’de Yürüttüğü Askeri Operasyonlar ve 2024 Muhaliflerin Düzenlediği Operasyon

Tüm bunların yanı sıra, Suriye Türkiye için tarihi bir miras, din kardeşi, benzer etnik unsurların yaşadığı akraba ülke ve “misak-ı milli” anlayışından gelen namus borcu anlamlarını da ihtiva etmektedir.

Bu sebeple süreç değerlendirilirken, Türkiye için: “Suriye de ne işimiz var?” gibi sığ yaklaşımlarla eleştirilerde bulunulmadan, daha kapsamlı bir değerlendirme yapılması yerinde olacaktır. Ayrıca böyle bir soru sorulmadan, öncelikle sürece müdahil olan onlarca alakasız ülkenin de niçin bu konu ile ilgilendiklerinin sorgulanması gereklidir. Muhakkak ki, Türkiye diğer aktörlere nazaran bölgede var olabilmeyi ve bölgenin kaderini etkileyecek girişimlerde bulunabilmeyi en fazla hak eden ülkedir.

Türkiye’nin bu noktada Suriye politikaları incelendiğinde, sürecin başlarında ABD ile paralel stratejiler izlendiği ve Esad karşıtı bir tavır takınıldığı, hatta ABD ile birlikte ÖSO gibi bazı muhalif gruplara (daha pasif statüde) destek verildiği görülmektedir.

2015’in başlarında (Türkiye’nin kara alanları kullanılarak), peşmergenin DAEŞ’in Ayn el Arap (Kobani) saldırılarına karşı PYD’ye destek vermesinden sonra, Kobani’de kesin hâkimiyet sağlayan PYD’nin zamanla daha yayılmacı bir politika izlemesi neticesinde; Türkiye bölgede resmi olarak daha yoğun bir şekilde varlık göstermeye karar vermiştir.

Bu sebeple ilk olarak Temmuz 2015’te DAEŞ’e karşı kurulan koalisyonla hava unsurlarıyla destek vermeye başlamıştır. Aynı süreçte PYD’yi de Fırat’ın batısı hususunda uyarmıştır. Bu uyarı ve dış politikasında yaşanmaya başlayan gözle görülür bazı dönüşümler neticesinde Türkiye bir anda PKK ve DAEŞ’in saldırılarıyla karşı karşıya kalmıştır. Tahsis edilmeye çalışılan Kürt açılımı süreci de bu sebeple sona ermek durumunda kalmıştır. Türkiye’nin kendi içinde PKK’ya ve DAEŞ’e karşı yoğun mücadele sarf etme sürecini de fırsat bilen PYD, DAEŞ tarafından kendisine bırakılan Tel Abyad ve Münbiç’i işgal etmiştir.

24 Kasım’da Rus uçağının düşürülmesi akabinde ise Türkiye, Suriye içinde çok daha temkinli ve bir nevi ABD’ye mecbur bırakılmaya çalışılan bir sürecin içine atılmaya çalışılmıştır. Sonrasında yeniden Rusya ile ilişkileri toparlama sürecine girilirken gerçekleştirilen ABD destekli FETÖ darbe girişimi Türkiye’nin

hem Suriye politikasını hem de genel anlamdaki dış politikasını önemli ölçüde değiştirmiştir.

15 Temmuz 2016 hain darbe girişiminden 40 gün sonra, 24 Ağustos 2016'da Fırat Kalkanı harekâtına girilmiş ve sonrasında da (kanserli hücrelerinden arınmaya başlayan devlet aklıyla) hem Suriye'de hem de uluslararası arenada daha bağımsız, etkin ve milli politikalar izlenmeye başlanmıştır. Bu harekât neticesinde Cerablus ve El-Bab gibi şehirler terörist unsurlardan temizlenmiştir.

Türkiye tüm bu süreçleri yönetirken, Rusya, ABD ve İran arasında çok etkin bir denge diplomasisi yürütmüş ve yerine göre caydırıcı niteliğe haiz askeri müdahalelerde bulunmaktan da çekinmemiştir. Bu süreç dâhilinde İran ve Rusya ile (farklı zamanlarda Adana, Astana ve Soçi gibi şehirlerde) yapılan mutabakatlar neticesinde, radikalleşmenin ve buna bağlı göçün önüne geçebilmek için İdlib'e yönelik müdahalelerini yoğunlaştırmıştır. Bu bağlamda, 2017'de (çok yoğun bir nüfus potansiyeline sahip olan) İdlib bölgesine yönelik operasyonlarını başlatmıştır.

2018 yılında, (ABD'nin her türlü engellemesine rağmen) Türkiye PYD'nin işgal ettiği en önemli şehirlerden olan Afrin'in teröristlerden temizlenmesine yönelik "Zeytin Dalı" operasyonunu da başlatmış ve çok kısa bir sürede, (diğer unsurların aksine) sivil halka zarar vermeden bölge hâkimiyetini sağlamıştır. (Oğuzhan Akyener, 2018)

Zeytin Dalı'ndan sonra, 2019 yılındaki Barış Pınarı harekâtı neticesinde ise Resulayn ve Tel-Abyad arasında bir bölge terörist unsurlardan temizlenerek, kontrol altına alınmıştır.

İdlib bölgesinde artan gerginliği bastırabilmek ve sürecin Rusya ve rejim güçleri tarafından çok daha kanlı bir hale dönüştürülmesinin ve haliyle olası göç ihtimallerinin önüne geçebilmek için, 2020 yılında Bahar Kalkanı harekâtı başlatılmıştır. İlgili harekât akabinde, her ne kadar farklı dış müdahaleler ve



Rusya, İran, Rejim güçleri ve İsrail gibi ülkelerin hava saldırıları zaman zaman devam etse de, Türkiye bölgede çok büyük gerilimlerin yaşanmasının önüne geçebilmiş ve genel anlamda sükûneti sağlamıştır.

Türkiye güvenliği tesis ettiği bu bölgelerde, hayatın yeninden normale dönmesini de büyük ölçüde sağlamış, bölgelerin yeniden yaşanabilir kılınması için imar işleri de dâhil olmak üzere, elini taşın altına koymuştur. Bu sayede tersine göç politikaları uygulayarak, Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin bir kısmını geri gönderebilmiştir. Ayrıca ilgili bölgelerde kontrolü ele alabilmesi sayesinde terörün önünü kesebilmiş, PYD ve PKK'nın Akdeniz'e açılarak bir devlet modeli oluşturma hayallerini suya düşürmüştür.

IV. HALEP HAREKÂTI ve ÖTESİ

İlgili büyük ölçekli harekâtların yaşandığı dönemlerden bu yana ülke genelinde düşük yoğunluklu çatışmalar devam ederken, 2019'dan bu yana küresel ölçekte yaşanan;

- Pandemi,
- Trump'ın devrilmesi,
- Biden yönetimi ile ABD'nin dış politikasındaki değişimler,
- Rusya – Ukrayna Savaşı,
- Enerji krizleri,
- Ekonomik durağanlıklar,
- İsrail – Hamas Savaşı,
- İsrail'in savaşı Lübnan'a taşıması,
- Trump'ın yeniden başkan seçilmesi

9

- Ve Biden yönetiminin gitmeden önce küresel gerginlikleri bilinçli bir şekilde arttırmaya yönelik hamleleri, Suriye'deki dengelerin de değişmesine sebep olmuştur.

Türkiye uzun süredir bölgede attığı stratejik adımların meyvelerini artık toplayabileceğinin idrakiyle düğmeye basmıştır (veya harekete geçilmesine müsaade etmiştir). Bu bağlamda sahip olduğu yumuşak güç kabiliyetleri ve güçlenen nüfuzu sayesinde uygun koşulların oluşması ile birlikte, muhaliflerin çoğunu bir araya getirerek (en azından belli müşterek hususlar üzerine uzlaşa sağlanmasına vesile olarak), bölgedeki bütün dengeleri altüst etmeye başlamıştır. İdlib bölgesindeki HTŞ adı altında öne çıkan muhalif grupların SMO ile eş zamanlı olarak başlattıkları operasyon neticesinde Halep çok kısa bir süre içerisinde kontrol altına alınmıştır.

Küresel fay hatlarındaki kırınlımlardan faydalanarak, Rusya, İran ve ABD gibi unsurların da akıllarının karıştığı bir ortamda, arkalarında Türkiye'yi bulan muhalifler arasındaki iş birliğinin devam ettirilebilmesi sayesinde; ülke genelinde PYD'nin yanı sıra Esat rejimi dahi alt edilebilecek ve Suriye'ye demokrasi ve barışı getirilebilecektir.

Tabii diğer taraftan, HTŞ ile SMO'nun genel anlamda hedefleri ve örgütsel yapılarındaki farklılıklardan da söz etmek gereklidir. İki grup da etnik özellikleri ve bazı sosyolojik yönleri anlamında benzer özellikler gösterse de, HTŞ çok daha parçalı bir yapıya haizdir. Dolayısıyla radikalleşmeye yatkın olan birçok HTŞ alt fraksiyonunun sürdürülebilir bir şekilde aynı hedefe odaklanabilmesi pek de kolay değildir. Askeri kabiliyetleri ve disiplini açısından da benzer durumdan bahsedilebilecektir. Diğer taraftan SMO Suriye'deki en disiplinli, en eğitilmiş, en güçlü yerel askeri kara unsurudur. Her ne kadar bünyesinde birçok farklı etnik yapıyı ihtiva etse de, ayrıştırıcı bir farklılık göze çarpmamaktadır. Diğer taraftan haiz olunan etnik farklılıklar bütün Suriye'ye hitap edebilecek nüanslar ihtiva etmektedir.

HTŞ bünyesindeki bazı grupların ve aşiretlerin aynı zamanda SMO içerisinde de yer aldığından bahsedilebilecektir. Diğer bir ifade ile bazı aşiretlerin bir bölümü HTŞ içinde yer alırken, diğer bölümü SMO içerisinde

kalabilmektedir. Bu durum iki yapı arasındaki iletişimi kuvvetlendirebilecek bir husustur. Benzer şekilde HTŞ içerisinde etkin olan Türkmen ve Özbek gruplar da Türkiye'ye sıcak bakmaktadır. Fakat yine de HTŞ bünyesindeki genel radikalleşme eğilimi kontrol süreçlerinde önemli bir riski de ihtiva etmektedir.

Hiç şüphesiz HTŞ ve SMO'nun öncelikli ortak hedefi rejim güçleriyle mücadele etmek ve bu bağlamda Halep'i özgürleştirmektir. Bu da zaten ortak operasyon neticesinde başarılabilmiştir.

Sonraki süreçler dâhilinde, iki yapının yine Türkiye'nin desteği ile birlikte hareket ederek, öncelikle PYD'nin işgal ettiği bölgelere ve akabinde Şam'a yönelik operasyonlara girişmesi iki cephede de kazanılmasını mümkün kılabilir. Fakat Halep sonrasındaki süreçte HTŞ ve SMO'nun rotaları farklılık gösterebilecektir.

SMO'nun operasyondaki asıl hedefi Halep sonrasında Tel Rıfat (alınmıştır), Münbiç ve Haseke'yi Türk Silahlı Kuvvetlerinin de desteği ile kontrol altında almaktır. Tel Rıfat zaten alınabilmiştir ve ilerleyiş devam edecek gibi gözükmektedir.

HTŞ'nin ise PKK (PYD) ile doğrudan düşmanlığı bulunmamaktadır. En büyük düşmanı İran ve rejim güçleridir. Dolayısıyla PYD ile savaşma noktasındaki motivasyonları zayıftır. Bu da onların daha çok güney yönünde operasyonlarını devam ettirmeleri anlamına gelecektir.

SMO'nun da ancak kuzeydeki hedefler tamamlandıktan sonra, Hama ve Humus rotası üzerinden Şam'a yürüme ihtimalinin daha güçlü olabileceğinden bahsedilebilecektir. Fakat hiç şüphesiz mevcut tablodaki en rasyonel öncelik, Trump resmi olarak göreve gelene kadar, PYD'nin bitirilmesi olmalıdır. Şam üzerine yürümek Trump döneminde de sürdürülebilecektir. (Hatta böyle bir hamle Trump nezdinde daha fazla da destek görebilecektir.)

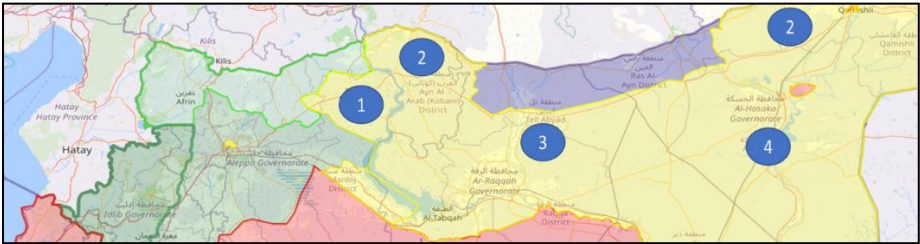
SMO ilgili hedefleri dâhilinde, Münbiç ve Hasake sonrasında bölgesel ve küresel dinamikleri de dikkate alarak, masaya oturma ve adım adım nüfuz alanını kontrollü bir şekilde geliştirme stratejisini de benimseyebilecektir.

Hali hazırdaki askeri kabiliyetleri incelendiğinde, SMO'nun motivasyonu ve gücü (20 Ocak 2025'e kadar) Münbiç ve Haseke'yi alabilecek seviyededir. İlgili şehirler zaten Türkiye sınırında bulunduğu için, TSK'nın da bu bağlamda desteği sağlanabilecektir.

HTŞ'nin ise ABD ile eskiden kalma orta ölçekli bir etkileşimi olduğundan bahsedilebilecektir. Bu durum da onların (ABD üstlerinin bulunduğu) PYD bölgelerine girmeleri noktasında imtina etmelerine sebep olabilecektir. Hatta güneye doğru ilerleme sürecinde, ABD ve İsrail ile dahi bazı noktalarda anlaşabilmeleri söz konusu olabilecektir. Bu olasılık hem Rusya'nın hem de Türkiye'nin aleyhine gelişebilecek süreçleri tetikleyebilecektir. İşte bu risklerin ve olası eğilimlerin çok iyi yönetilmesi elzemdir.

Diğer taraftan örgütsel yapısındaki bu dağınıklığın doğurabileceği riskler ve ABD eksenine kayabilme olasılıkları, HTŞ'nin tek başına sürdürebileceği güney yürüyüşünde Rusya'nın çok daha sert bir şekilde duruma müdahale etmesi ve HTŞ'nin Humus'ta tıkanması ile de neticelenebilecektir. Bu da gerçekçi bir çözüm ve dönüşüm ihtimalinin çok daha uzun bir süre zarfı için öteleneyeceği anlamına da gelecektir. Bu durumda da muhtemelen HTŞ yeniden Türkiye ile birlikte hareket etmenin önemini idrak edecektir.

SMO ise TSK desteği ile tek başına da olsa, güvenlik koridoru içindeki tüm PKK noktalarını alabilecektir. Bu bağlamda PYD/PKK'nın askeri altyapısı ve motivasyonu dikkate alınırsa, gerçek anlamda direnebilmesi pek de mümkün görülmemektedir. Dolayısıyla etkin bir direniş dahi beklenmemektedir. SMO'nun bu bağlamda hedefleri aşağıdaki haritadan da anlaşılabilir;



Harita 1: SMO'nun Öncelikli Hedefleri (liveuamap, n.d.)

- 1) Münbiç'i terör unsurlarından temizlemek,
- 2) Münbiç sonrasında bütün Türkiye sınırı boyunca uzanan koridoru tamamlamak,
- 3) Tel-Abyad'ı terör unsurlarından temizlemek,
- 4) Haseke'yi terör unsurlarından temizlemek olarak tahmin edilebilecektir.

İlgili adımlar öncesinde veya sonrasında, bölgesel ve küresel dinamiklere göre masaya oturulabilecek ve bazı müzakereler yürütülebilecektir. Dolayısıyla bazı adımların tehir edilmesi de söz konusu olabilecektir. Tabii yapılacak görüşmelerde bir çözüme ulaşılamazsa, yayılmacı politikaların sürdürülmesi ve güç kullanımına devam edilmesi de söz konusu olabilecektir.

İlgili adımlar zaman içerisinde başarılı bir şekilde atılabildikten sonra Rakka ve Deyrizor şehirleri de 5. ve 6. hedefler olarak gündeme alınabilecektir.

Bu arada İdlib ve özellikle Halep'te hayatın canlanması, ticaret ve tarımın başlaması Türkiye'deki mültecilerin geri dönüşünü teşvik edebilecek ve huzur ortamını pekiştirebilecektir.

Kuzeyde bu minvalde bir süreç yaşanırken, bölgede uyuyan DAESH militanları ve PYD güçlerinin alan açabilme gayesi ile Deyrizor'un güney bölümünde kalan ilçelerine yönelmesi de söz konusu olabilecektir. Bu minvalde PYD ile rejim güçleri (ve bazı Şii milisler) arasında düşük yoğunluklu çatışmalar da uzun süredir devam etmektedir.

Gelinen noktada genel tabloda nasıl değişimler yaşanacağı bölgesel dinamiklerden küresel faktörlere kadar geniş yelpazeden bakılarak analiz edilmesi gereken bir konudur. Fakat kısa bir özet yapmak gerekirse, SMO ve HTŞ (arkalarındaki Türk Devlet aklının da desteği ile) büyük bir hamle yapabilmeyi başaramıştı. Operasyon rotaları dâhilinde bu iki yapı arasında her ne kadar farklılaşmadan bahsedilebilecek ise de, genel koordinasyon ve fikir birliği devam ettirildiği müddetçe hem PYD hem de rejim güçlerinin kontrol ettiği alanlarda hâkimiyet tesis edilebilecektir. Önemli olan ileriki süreçlerde fikri ayrılığa ve ihtilafa düşmemektir!

IV.I. YÜRÜTÜLEN OPERASYONLAR VE İLGİLİ SÜREÇ NİÇİN ŞİMDİ BAŞLAYABİLMİŞTİR?

SMO'nun liderliğinde muhaliflerin başlattığı bu operasyonun zamanlaması ile ilgili iç dinamikler incelendiğinde;

- SMO bu operasyon için hazırlıklarını tamamlamıştır.
- HTŞ içindeki ayrılıkçı duruşlar mümkün olduğunca geri plana atılabilmiş ve İdlib'teki muhalifler de birleştirilebilmiştir.
- HTŞ'nin önemli pozisyonlardaki kadrolarının zihinsel olarak kısmen de olsa El-Kaide formatından uzaklaşması sağlanmıştır.
- İdlib'teki muhalifler ve HTŞ kadroları Türkiye'nin samimi ve adil duruşuna geçen süre zarfında önemli ölçüde inanmıştır.
- HTŞ içinde Türkiye'ye yakın olan Türkmen, Özbek, Arap, Kürt ve Afgan gruplar daha etkin bir konuma gelmiştir
- SMO ülkedeki en güçlü yerel askeri kara unsuru haline getirilmiştir.
- SMO HTŞ'nin eğitimi ile de ilgilenmeye başlamış ve SMO ile HTŞ arasında koordinasyon sağlanmıştır.
- (Ülkede etkin olan İran uzantılarından) Hizbullah güçlerinin önemli bir kısmını Lübnan'a çekmek zorunda kalmıştır.
- İran'ın bölgedeki diğer uzantısı olan ve Esat güçlerinin askeri kara unsurlarının bel kemiğini oluşturan Şii milislerin de bir kısmı Lübnan'a geçmiştir.
- Ayrıca İran ekonomik sıkıntılar sebebiyle Suriye operasyonlarını yeterince finanse edememeye başlamıştır.
- Türkiye'nin Esat'a barış ve uzlaşma teklifinin Esat tarafından reddedilmesi rejim güçlerinin askeri kanadının ana omurgasını oluşturan Türkmen lobisi tarafından hoş karşılanmamıştır ve (daha

da büyüyen ekonomik sıkıntılar ile birlikte) içerideki huzursuzluklar artmıştır.

- İran ve Rusya'nın bölgedeki güç kaybı dolayısıyla oluşan boşluğu Türkiye'nin desteklediği yapılar doldurmak için değerlendirmez ise, PYD değerlendirmek için çalışma halindedir. Hatta bu minvalde ABD tarafından bölgedeki uyuyan DAEŞ hücrelerinin de yeniden tetiklendiği ve PYD'nin (arka planda düşmanı gibi görülen fakat daha önce olduğu gibi yine kendisine hizmet edecek olan) DAEŞ ile destekleneceği tahmin edilebilmektedir. Bu durumlar çok öncesinden bilindiği için, ilgili hamle tam zamanında hayata geçirilmelidir!

Bu bağlamda dış dinamikler incelendiğinde;

- İran Trump dönemine hazırlandığı ve aynı zamanda büyük ekonomik sorunlar yaşadığı için çok daha çekimser ve korkak bir dış politika sürecine geçmiştir.
- İran'ın "Şii Hilali" politikası çerçevesinde otorite kurmaya çalıştığı bölgelerde (petrol, uyuşturucu, kadın, silah, çocuk, organ ticareti gibi) kirli finansal enstrümanları kullanmaktan vazgeçmemesi ve diğer bölge halklarına karşı kanlı operasyonları desteklemesi Irak ve Suriye'deki Şiiler nezdinde dahi İran'ın imajını zedelemiştir.
- İsrail Gazze sonrasında giriştiği Lübnan müdahalesi süreçlerinde bir hayli yorulmuştur. Aynı zamanda yaptığı katliamlar ile uluslararası arenadaki prestijini ve desteğini de büyük ölçüde kaybetmiştir.
- Benzer şekilde İran gibi İsrail de Trump dönemine hazırlanmaktadır.
- ABD çok gerilimli bir geçiş sürecindedir ve bu süreç Trump'ın resmi olarak görevi başına geleceği tarihe kadar devam edecektir.

- Bu geçiş dönemi süresince, Suriye’de PYD’nin kaybetmesi ve Türkiye’nin desteklediği muhaliflerin g kazanması Biden’in hatası olarak görülecek ve bu durum Trump’ın içine yarayacaktır.
- Trump yeni dönemi sürecinde, daha az baş ağrısı oluşturacak bir Orta Doğu hedeflemekte ve düşük maliyetli realist politikalar kurgulayacağının sinyalinin vermektedir.
- Rusya; Biden’in giderayak fitilini ateşlediği Ukrayna savaşı ve yeni yaptırım paketleriyle bir hayli zora girmiş durumdadır.
- Rusya Esat’ın devrilmesi durumunda da, Türkiye ile anlaşabileceğini düşünmektedir ve bölgede ABD (veya PYD) hkim olacağına Türkiye’nin etkin olmasına daha sıcak bakmaktadır.
- Aynı şekilde Trump da ABD askerleri nezdinde (ne kadar süsleme yapılırsa yapılsın) apulcu olarak görülen PYD kuvvetlerinin bir devlete dönüşme ihtimalinin zayıf, yorucu ve maliyetli olduğunun idrakindedir.
- Diğer taraftan Trump’ın in’e odaklanma üzerine kurguladığı makro politikası dâhilinde, Türkiye’den vazgeçebilme şansı yoktur.
- Bu sebepler göz önüne alınarak, Trump da bölgede Rus ve İran etkisinden ziyade, Türkiye’nin otoritesini daha makul olarak değerlendirebilecektir.

İşte tüm bu hususlar ve gelişmeler, ilgili operasyon sürecinin başlaması için gerekli altyapının oluşmasına imkân sağlamış ve zamanını şekillendirmiştir.

IV.II. SÜRDÜRÜLEBİLİR VE GERÇEKÇİ ÇÖZÜM İÇİN RASYONEL

BİR BAKIş NASIL OLABİLİR?

Sürdürülebilir ve gerçekçi bir çözüm için, masada duran bütün ana unsurların dikkate alınması ve toplumsal dinamiklerle çelişmeyecek lde demokratik

bir modelin hayata geçirilebilmesi gerekmektedir. (Diğer bir ifade ile ABD'nin Irak'ta inşa ettiği, çıkmaz ve açmazlarla neticelenen sözde kaos demokrasisi modelinin bir benzeri de Suriye'de uygulanmamalıdır.) İşte bu bağlamda da, öncelikle temel sorunların ve kırımların doğru tespit edilmesi gereklidir. Mamafih dikkate alınması gereken temel hususlar şu şekilde olabilecektir:

- Öncelikle ülkede güvenliğin sağlanması elzemdir.
- PYD'nin; öncelik tanıdığı etnik yapı, nüfus potansiyeli, ülke (ve hatta işgal ettiği bölge) nezdindeki toplumsal kabul edilirliliği, insan kaynakları potansiyeli, siyasi aklı ve kabiliyetleri dikkate alındığında tek başına Suriye'yi kucaklayıcı formatta bir devlet oluşumunu gerçekleştirebilmesi mümkün değildir. Kuzeyde Suriye'nin toprak bütünlüğünü ihlal eden bir devlet oluşumu potansiyeli dahi bu bağlamda çok maliyetlidir ve sürdürülebilir değildir. Kaldı ki, PYD'nin işgali altındaki ilgili bölgeler dâhilinde dahi;
 - Kürtler en büyük etnik yapı değildir.
 - Kürtler içinde de PYD'nin zulmünden rahatsız olan büyük bir çoğunluk mevcuttur.
 - PYD'nin mevcudiyeti bölgede her daim istikrarsızlık, bunalım ve terörist oluşumları beraberinde getirecektir.
- Araya yoğun bir şekilde kan girdiği için, Esat ile muhalifleri barıştırmak imkânsızdır. Türkiye'de de 4 milyona yakın muhalif yaşadığı dikkate alınırsa, bu bağlamda yürütülecek barış görüşmeleri Suriye'nin olduğu gibi Türkiye'nin dahi iç huzurunu rahatsız edebilecek neticeler doğurabilecektir. Türkiye her şeye rağmen ilgili riskleri göze alıp, Esat'a zeytin dalı uzatmıştır. Fakat Esat uzatılan dalı reddetmiş ve kendi sonunu hazırlamıştır.
- Esat yönetiminin devamının da Suriye'ye kaos ve kandan başka bir şey getirmeyeceği aşikardır.

- Dolayısıyla, bütün ülkeyi toparlayabilecek tek güç, Türkiye’nin garantörlüğünde muhaliflerin yönetimi devralmasıdır.
- Tabii bunun için öncelikle PYD’nin, ardından Esat rejiminin (Rusya ve ABD’nin uygun vakitlerine denk getirilebilirse), (Türkiye destekli SMO + HTŞ işbirliği ile) muhalifler tarafından askeri müdahaleler ile devrilmesi gerekmektedir.
- Ancak ilgili askeri müdahaleler neticesinde birlik sağlanabilirse, ülkede yeni bir sistem kurulabilecektir.
- Bu yeni sistem Suriye’de demografik olarak daha sağlıklı bir devlet modelinin hayata geçebilmesine imkân sağlayabilecektir.
- Muhalif gruplar bütünsel olarak değerlendirildiğinde, etnik ve mezhepsel çoğunluk açısından Suriye’deki en büyük yapıyı oluşturmaktadır. Türkiye’deki göçmenlerin de katılımı ile açık ara ülkedeki büyük çoğunluğu muhalifler oluşturacaktır.

Dolayısıyla, Suriye’de muhalifler dışında başka bir yapının sürdürülebilir ve ülke genelinde kabul gören bir sistem kurabilmesi mümkün değildir. Bu sebeple bölgenin yeniden barışa, sükûnete ve demokrasiye dönebilmesi için artık muhaliflerin gerçek anlamda desteklenmesinin zamanı gelmiştir. Tabii bu desteğin de dikkatli, azınlık haklarını da göz ardı etmeyen ve radikalleşmeye fırsat verilmeyen bir formatta yürütülmesi elzemdir.

IV.III. YENİ SİSTEMDE KİM NE KAZANACAK?

Muhaliflerin desteklenmesiyle birlikte, ülke genelinde hâkimiyet sağlanması ve yeni bir sistem kurulabilmesi neticesinde, Türkiye’nin bu minvaldeki kazanımları genel olarak incelendiğinde;

- Türkiye bölgede her daim garantör olarak kalabilecek ve bölgenin yeniden imarına, gelişimine ve ihtilafların büyümemesine katkı sağlayabilecektir.
- PYD ve DAEŞ gibi terör örgütlerinin yeniden tehdit oluşturmalarına izin verilmeyecektir. Bu sayede Türkiye'nin yıllık bazda dahi milyarlarca doları bulan terörle mücadele bütçesi daha kritik alanlara kaydırılabilecektir.
- Suriye'nin yeniden yapılanması sayesinde Türkiye misafir ettiği mültecilerin önemli bir bölümü adım adım, huzur içinde geri gönderebilecek ve bu bağlamda omuzlamak zorunda kaldığı demografik ve finansal zorlukları aşabilecektir.
- Suriye'nin önemli bir bölümünün direkt olarak Türkiye'den göç edenler ve/veya Türkiye'nin desteklediği gruplardan oluşması, gelecek süreçte de Türkiye ve Suriye arasında çok etkin bir iletişimin, ticari etkileşimin ve kültürel entegrasyonun önünü açacak bir sinerji oluşturacaktır.
- Suriye Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki MEB alanlarını tanıyacaktır. Hatta Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni dahi tanıyabilecektir.
- Türkiye ve Irak, Irak'ta mevcudiyetini sürdüren terör unsurlarına daha rahat yoğunlaşabilecektir.
- Suriye'deki bütün etnik ve mezhepsel yapıların çatışmalardan kurtarılması sayesinde huzur ve güvenlik büyük ölçüde sağlanabilecek ve bunu Türkiye - Suriye arasında çok hızlı bir şekilde ticaretin gelişmesi izleyecektir.
- Türkiye jeostratejik olarak, Lübnan, Golan Tepeleri ve Gazze'deki sorunlara daha rahat yoğunlaşabilecektir.
- Petrol potansiyeli çok etkin ve verimli bir şekilde değerlendirilerek, üretim arttırılabilecek ve elde edilen gelirler; yeniden imar,

güvenlik ve yapılanma süreçlerini finanse etmek için kullanılabilecektir.

- İlgili imar süreçlerindeki en büyük pasta ise Türkiye'ye kalacağı gibi, ilgili petrol ve doğalgaz sahalarının üretiminde de Türkiye başat rol üstlenecektir.
- Suriye deniz alanlarında Rusların keşfettiği yapılar, yine Rus ve belki ABD'li firmalar ile ortaklıklar halinde üretime alınabilecektir.

Türkiye'yi ilgilendiren kazanımlardan da anlaşılabilceği üzere, hiç şüphesiz bu senaryonun en büyük kazananı Suriye olacaktır. Çünkü ilgili sürecin başarıya erişmesi Suriye'nin:

- İç savaştan ve çatışmalardan kurtulmasına,
- İlegal bir şekilde çalınan ve terör örgütleri tarafından kullanılan yer altı kaynaklarının geliştirilerek, ekonomiye kazandırılmasına,
- Huzur ve güvenliğin tesis edilmesine,
- Terör örgütlerinin otoritesinin kırılmasına,
- Ülkenin bölünme riskinden kurtulmasına,
- Türkiye ile Osmanlı döneminde olduğu kadar yakın çalışabilme kabiliyeti sayesinde, çok hızlı bir büyüme ve yeniden imar süreci yakalanabilmesine,
- Adil ve etnik – mezhepsel çoğunluğu dikkate alan, bunu yaparken azınlıkları da dışlamayan nitelikte demokratik bir modelin hayata geçebilmesine,
- İran'ın bölgedeki kirli emellerinin nihayete ermesine,
- Daha sonraki süreçlerde, İsrail'in sahipsiz bulduğu Golan Tepelerindeki işgaline son vermesine,
- Petrol, enerji, tarım ve ticaret alanlarında Türkiye'nin desteği ile büyük atılımlar yapılabilmesine,
- Suyla alakalı sorunların çok daha planlı bir şekilde çözüme kavuşturulabilmesine,

- Güven ve barış ortamında kalkınan ve uluslararası toplum nezdinde prestijini kazanan bir Suriye inşasına imkân sağlayacaktır.

Diğer taraftan Türkiye dışındaki yabancı aktörlerin bu senaryoda kazanımları incelendiğinde;

- ABD enerjisini Suriye'ye harcamamış olacak ve Çin'e daha fazla yoğunlaşabilecek,
- ABD menşeli petrol şirketleri üretimlerine devam edebilecekleri gibi, genişleyen saha geliştirme imkânları sayesinde karlarını ve gelirlerini arttırabilecek,
- Rusya da ABD gibi enerjisini buraya harcamak zorunda kalmayacak,
- Türkiye'nin mevcudiyeti sayesinde Rus petrol şirketleri de bölgeden çekilmek zorunda kalmayacak, gelirlerini ve karlarını arttıracak,
- Aynı zamanda Rusya'nın Doğu Akdeniz kıyılarında mevcudiyetini korumasına da müsaade edilecek ve bu hedefi doğrultusunda Rusya milyarlarca dolar harcamak zorunda kalmayacak,
- Yine Rusya Suriye'nin deniz alanlarda keşfettiği yapıları geliştirerek üretime alabilecek,
- Irak Suriye üzerinden gelebilecek DAESH ve PYD gibi tehditlerden kurtulacak,
- IKBY PYD ve PKK kadrolarının kendi yönetimini tehdit etmesi konusunda rahat edecek ve Suriye'deki Kürtler ile çok daha verimli bir ticaret ortamına kavuşabilecek,
- İsrail bölgede İran kaynaklı paramiliter tehditlerden kurtulabilecek,
- Benzer şekilde İran'ın Lübnan'daki yapılanmaları da finansal ve lojistik anlamda zayıflayacaktır.

Hiç şüphesiz burada farklı taraflar nezdinde bahsedilen fırsatlar daha da detaylandırılabilir ve genişletilebilecektir. Tahmin edilebileceği üzere, bölgedeki en büyük kaybeden Esat ve İran olacaktır.

IV.IV. BAŞARILI BİR UYGULAMA İÇİN DİKKAT EDİLMESİ GEREKENLER

Burada bahsedilen ilgili sürecin, özellikle askeri olan kısmının başarılı bir şekilde hayata geçirilebilmesi için, dar bir zaman ve zorlu bir müzakere süreci gereklidir. Çünkü PYD’nin kontrol ettiği alanlarda (sayıca kalabalık olmasalar da) ABD ve Rus askeri birlikleri de bulunmaktadır. Aynı zamanda ilgili ülkelere ait şirketler de bölgede faaliyetlerine devam etmektedir. Dolayısıyla, kontrollü bir şekilde sürecin ilerletilmesi ve bu iki ülkenin karşı müdahalelerine fırsat vermeden neticeye erişilebilmesi önemlidir.

Ayrıca Halep’te hâkimiyet sağlanması süreci dahi bölgede bir iç-göç hareketinin yaşanmasına sebep olmuştur. Mamafih, daha sonraki adımlarda da yine bu bağlamda göç planlaması konularının ivedi bir şekilde çalışılarak, yeni toplumsal sorunlar oluşturmaktan hedeflenen adımların atılması önemlidir. Yine aynı şekilde, kontrol sağlanan bölgelerde toplumsal kabulü zedeleyici hususlara düşülmemesi de çok önemlidir.

Bunlara ek olarak,

- Trump 20 Ocak 2025’te makamına oturana kadar, özellikle PYD’nin elinde bulunan Münbiç, Rakka, ve Haseke Vilayetlerinin kontrol altına alınması,
- Mümkünse Deyrizor’a kadar ilerlenmesi,
- İlgili ilerleme sürecinde PYD’nin askeri oluşumlarının silah bırakmaya zorlanması,

- Belki yoğun Kürt nüfusu olan mahallerde daha az çatışmaya girme maksatlı, süreci desteklemek için (IKBY'nin) Peşmerge Kuvvetlerinin de davet edilmesi,
- Operasyonlar öncesinde ABD ve Rus askeri personellerinin bilgilendirilmesi,
- ABD ve Rus menşei petrol şirketleriyle, üretimlerini arttırarak devam edebileceklerine yönelik ön mutabakatlar yapılması ve bunun karşılığında kendilerinden diplomatik olarak destek istenmesi,
- Bölgede geliştirilmiş petrol üretimi ve naklinin sağlanabilmesi için saha bazlı hedeflerin ve yatırım planlarının hazırlanması ve bunların ilgili üretici petrol şirketleri ile de paylaşılması,
- *Not: Bölgede faaliyette olan Rus petrol şirketlerinin direkt olarak Putin ile ABD'li petrol şirketlerinin ise Trump'ın yakınları ve Pentagon ile yakın temasları bulunmaktadır. Dolayısıyla farklı bir diplomasi yetenekleri vardır ve bu yetenekleri ilgili süreci desteklemek amacı ile kullanılmalıdır. İlgili şirketlerle, Türk yatırımcılarının ve oluşturulacak kalkınma fonunun da ortak olacağı nitelikte yeni üretim paylaşım anlaşmaları yapılmalıdır.*
- Türkmen, Arap, Kürt, Dürzi, İsmaili, Nusayri ve Ermeni gibi bütün etnik grupların ve o gruplara mensup aşiretlerin söz hakkı olan öncü istişare meclisleri organize edilmesi,
- İlgili gruplara ülke yönetiminde de söz haklarının olacağı hususunda garanti verilmesi,
- Etkin bir uluslararası iletişim politikasının uygulanması gibi adımların da atılabilmesi gerekmektedir.

Belki 20 Ocak 2025 tarihine kadar yetişmese de, daha sonraki süreçlerde ilgili adımların başarı ile atılması ile birlikte, Şam'ın alınması ve yeni hükümetin Türkiye'nin garantörlüğünde kurulması hamlesi de gerçekleştirilebilecek ve Suriye'de yepyeni bir dönem başlatılabilecektir. İşte tam da bu noktada, Suriye'nin sahip olduğu ve verimsiz bir şekilde terör örgütleri tarafından

üretilecek, çalınan yer altı kaynaklarının ülkenin refahı ve yeniden inşası için değerlendirilmesi konusu öne çıkabilecektir.

V. SURIYE’Yİ YENİDEN İNŞA EDEBİLMEK İÇİN PETROL

Türkiye Suriye iç savaşı sürecinde, hem yitirdiği şehitler hem de altına girdiği ekonomik yük dikkate alındığında büyük bedeller ödemiştir. Askeri teknolojiler alanındaki kabiliyetlerinin gelişmesi sayesinde, çok daha etkin bir güvenlik modeli kurgulamayı başaramış ise de, Suriye’deki iç savaşın Türkiye’nin üzerine yıktığı mali yük çok büyük boyutlardadır. Diğer taraftan bütün Suriye’nin güvenliği sağlansa dahi, mültecilerin geri dönüşü için yeni yatırım ihtiyaçları oluşacağı dikkate alınırsa, Türkiye’nin omuzlarındaki mali yük azalmayacak, aksine artmaya devam edecektir. İşte bu yükün hafifletilmesi için Suriye’de petrol alanında bazı adımlar atılabilecektir.

Suriye’nin mevcut uluslararası ajansların açıkladığından çok daha büyük boyutlarda petrol rezervi ve potansiyeli bulunmaktadır. Tabii bununla birlikte, petrol potansiyelinin boyutları için; büyük balıkların ağzını sulandırmayacak kadar küçük, fakat bölgede yeni bir devlet kurulmasına imkân sağlayacak ya da bölgeyi yeniden imar edip, hayata döndürecek kadar da büyük olduğundan bahsedilebilecektir. Lakin sahip olunan kaynakların büyük çoğunluğu ekonomik perspektiften bakıldığında, genellikle düşük kaliteye ve yüksek üretim maliyetlerine sahiptir. Bu da profesyonel bir üretim planlaması sürecine olan ihtiyacı ortaya koymaktadır.

Aşağıdaki haritada lokasyonel olarak (Kuzey Irak da dâhil olmak üzere) Suriye'deki petrol ve doğalgaz sahalarının dağılımları gösterilmektedir. Haritadan da anlaşılabileceği üzere,

- Petrol ve gaz kuşağı Suriye'nin Kuzey Doğusundan başlayarak, Güney Batısına doğru devam etmektedir. (Tabii bu yaklaşım ancak keşfedilmiş sahalar nezdinde yapılabilecektir.)
- Petrol rezervleri ve potansiyeli açısından en çok dikkat çeken Haseke Vilayetidir.
- İkinci sırayı Deyrizor Vilayeti almaktadır.
- Rakka Vilayetinde de nispeten küçük olmakla birlikte keşfedilmiş petrol ve gaz sahaları mevcuttur.
- Halep şehrine doğru, batı yönünde devam edildiğinde de, sondaj neticesinde petrol emaresine rastlanmış kuyular mevcuttur. Fakat bunlar potansiyel ihtiva etseler de, jeofizik modeller ve kuyu test verileri mevcut olmadığı için somut bir yorumda bulunabilmek için erkendir.
- Suriye'nin gaz üretiminin önemli bir kısmını sağlayan Humus Vilayeti de en büyük gaz kaynaklarına sahip olan bölgedir.
- İlgili kaynakların lokasyonlarından da anlaşılabileceği üzere, petrol üretimi yapan sahaların çoğunluğu PYD'nin kontrolü altında kalmıştır. Bu da üretimin ciddi anlamda düşmesine sebep olmuştur. Doğalgaz üretimi yapılan sahaların çoğunluğu ise rejim kuvvetlerinin elinde kalmaya devam etmiştir. Bu sebeple ülkenin gaz üretiminde petrolde olduğu gibi büyük düşüşler yaşanmamıştır.
- Mevcut durumda Suriye'nin enerji altyapısı büyük ölçüde tahrip olmuş, zarar görmüş ve gerekli bakım çalışmaları da yapılamadığı için verimsiz ve kesintili işleyen bir hal almıştır.

Hali hazırda, Suriye'nin petrol rezervlerinin büyük bir bölümünü oluşturan (%80'den fazla) Haseke ve Deyrizor bölgeleri PYD'nin kontrolü altında kalmaktadır. PYD'nin kontrol ettiği alanlarda daha çok ABD menşeli petrol

şirketleri operatörlük yapmakta ve petrolün üretimini sağlamaktadır. Tabii bazı sahalarda Rus (devlet destekli) özel teşebbüsleri de PYD ile birlikte üretim yapmaktadır. Bu sahalarda yapılan üretimlerin bir kısmı (Haseke Vilayetindeki üretimler) IKBY'ye kara nakli yolu ile para ya da mal karşılığında, mevcut petrol fiyatlarının çok aşağısındaki fiyatlardan satılmaktadır. Tabii Erbil-Ceyhan boru hattının faaliyetleri askıya alındığından beri bu güzergâhtan geçen kayıt dışı petrol sevkiyatı son bulmuştur. En azından mevcut durumda nakliyle ilgili net veri temin edilememektedir. Yine de bu bölgeden İranlı paravan şirketlerin küçük ölçekli de olsa ticareti sürdürdüklerine dair söylentiler vardır.

Deyrizor Vilayetinde yapılan üretim ise çoğunlukla Suriye rejim güçleri ile takas yapılarak veya merdiven altı olarak nitelendirilebilecek mobil rafinerilerde işlenerek değerlendirilmektedir. Deyrizor'daki üretimin bir kısmının kayıt dışı olarak Irak üzerinden Basra'daki bazı sahalara dönem dönem yönlendirilerek karıştırıldığı da bilinmektedir. Fakat bu sürdürülebilir bir şekilde devam etmemiştir.

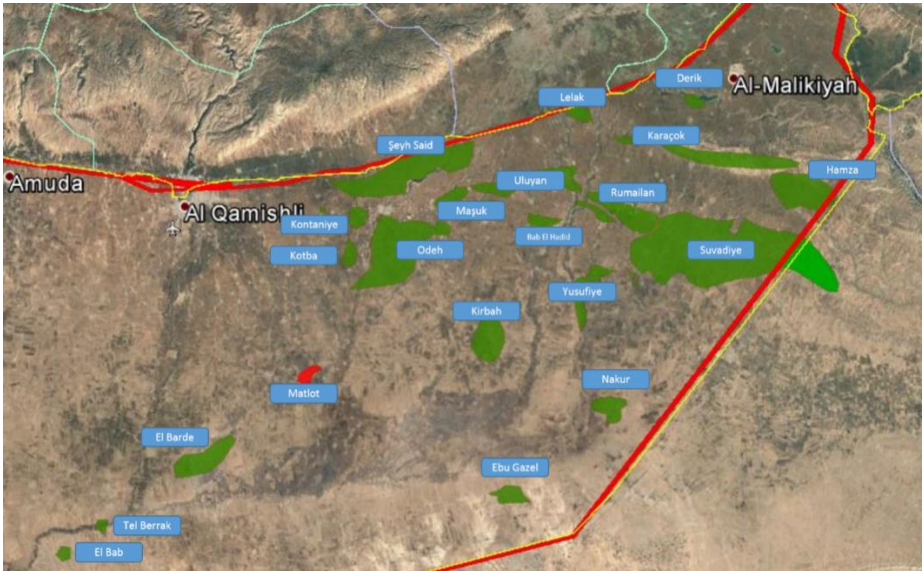


Harita 2: Kuzey Irak ve Suriye'deki Petrol ve Doğalgaz Sahaları

Mevcut durumdaki belirsizlikler ve imkânsızlıklar sebebiyle eski sahalara ve tesislere yönelik üretimi artırıcı yatırımlar gerçekleştirilememektedir. Bu gibi

sebeplerle üretim zor şartlar altında en düşük seviyelerde devam etmektedir. Fakat bölgenin toparlanması ve siyasi-güvelik risklerinin dağılmasıyla üretimin kısa zamanda yeniden 400 000 varil / gün seviyesini yakalayabileceği hatta yeni yatırımlar ile bu seviyenin de çok üzerine çıkabileceği bir gerçektir. Tabii bölgenin bu minvaldeki potansiyeli, Türkiye şayet PYD'nin ilgili kaynaklar üzerindeki hâkimiyetine son veremezse, petrol üretiminin zamanla, ABD'nin yardımı ile bölgede yeni bir terör devleti kurulabilmesine imkân sağlayacak boyutlarda olduğunu da yeniden vurgulamak yerinde olacaktır.

Aşağıdaki haritalarda ve tablolarda bölgede yer alan petrol sahaları ve olası rezerv tahminleri biraz daha detaylı olarak açıklanacaktır. (Oğuzhan Akyener, 2018)



Harita 3: Kamışlı – Malikiye Arası Petrol ve Gaz Sahaları

Yukarıdaki haritada Kamışlı ve Malikiye arasındaki mevcut petrol sahaları gösterilmektedir. Haritada yer alan sahaların tahmini rezerv miktarları ise aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

<u>Saha Adı</u>	<u>Tahmini Rezervi (milyon varil)</u>
Derik	8
Lelak	7
Karaçok	436
Hamza	145
Suvadiye	2550
Rumailan	150
Tel Garab	11
Uluyan	40
El Kairat	6
Bab El Hadid	13
Yusufiye	35
Şeyh Said	117
Maşhuk	650
Badran	8
Odeh	100
Kontaniye	12
Kotba	11
Şamu	1
Kirbah	33
Nakur	30
Ebu Gazel	27
Matlot	5
El Barde	25
Tel Berrak	3
El Bauab	3

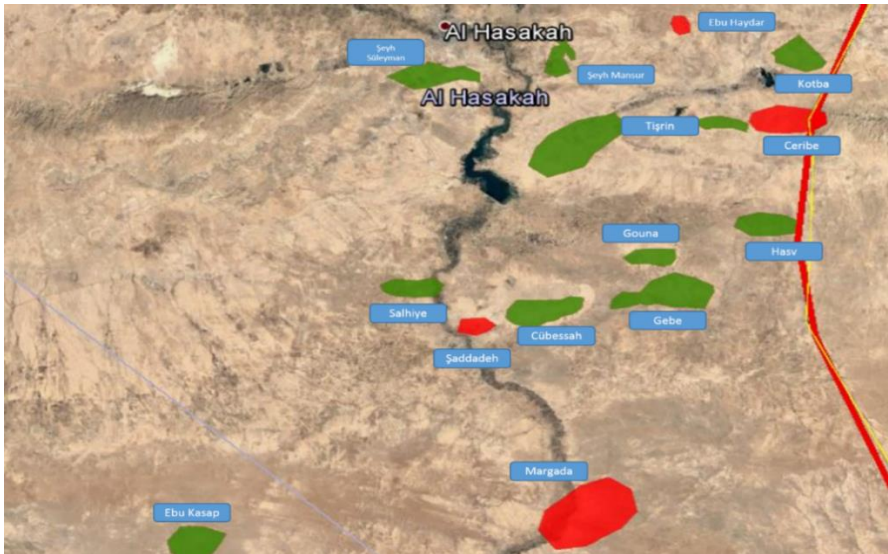
Tablo 1: Kamışlı – Malikiye Arasında Yer Alan Sahaların Rezervleri

Tablodan da anlaşılacağı üzere, toplamda 25 sahada yaklaşık 4,5 milyar varil petrol eşdeğeri rezerv olduğu tahmin edilmektedir. Bu sahaların ihtiva ettiği petrol rezervuarı genellikle 1 ila 1,5 km gibi sığ sayılabilecek derinlikte yer

almaktadır. Derinlik güney batı yönünde artmaktadır. Sahaların çoğunluğunun ihtiva ettiği petrol yüksek gravitelidir. Yani ifade edilen kurtarım oranları düşüktür. Fakat uygun teknik ve yatırımlar ile bu oranlar ve rezervler çok daha yüksek seviyelere taşınabilecektir.

Sahalardan sadece 1 tanesi gaz – kondensat sahasıdır. Bu 25 sahanın yaklaşık 11 tanesindeki mevcut üretim tesisleri kullanılabilir durumdadır. Sadece bazılarında kuyu tamamlama ve tesis bakımı operasyonlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Bununla birlikte 6 tanesi hariç hepsinin nakil boru hatlarında ciddi sıkıntılar bulunmaktadır. Buna rağmen mevcut şartlar altında dahi bu sahalardan, ilgili tesislerin durumu dikkate alındığında 173 000 varil/gün civarında petrol üretimi yapılabilecektir. Bu oran bütün sahaların (yerine göre geliştirilerek) devreye alınması ve bazı üretim arttırıcı teknikler kullanılması ile en az **500 000 varil/gün** seviyelerine çıkarılabilecektir.

Haseke ili şehir merkezi çevresindeki sahalar ise ilgili sahaların tahmini rezervleriyle birlikte aşağıdaki haritada ve tabloda gösterilmektedir.



Harita 4: Haseke Şehri Civarındaki Petrol ve Gaz Sahaları

<u>Saha Adı</u>	<u>Tahmini Rezervi (milyon varil)</u>
Şeyh Süleyman	45
Şeyh Mansur	40
Ebu Haydar	7
El Hol	75
Ceribe	40
Tişrin	411
Hasv	70
Gouna	145
Gebe	200
Cübessah	200
Şaddadeh	15
Salhiye	65

Tablo 2: Haseke Şehri Civarındaki Petrol ve Gaz Sahalarının Tahmini Rezervleri

Bu bölgede de yer alan toplamda 12 sahada 1,3 milyar varil petrol eşdeğeri rezerv olduğu tahmin edilmektedir. Sahalardan 4 tanesi gaz – kondensat sahasıdır. Bu 12 sahanın yaklaşık 5 tanesindeki mevcut üretim tesisleri kullanılabilir durumdadır. Bu şartlar altında ilgili tesislerin durumu dikkate alındığında 30 000 varil/gün civarında petrol üretimi yapılabilecektir. Bu oran bütün sahaların (yerine göre geliştirilerek) devreye alınması ve bazı üretim arttırıcı teknikler kullanılması ile en az **150 000 varil/gün** seviyelerine çıkarılabilecektir. Bu bölgede rezervuar derinlikleri 3000 metre civarlarına çıkmaktadır. Yukarıda da bahsedildiği üzere, güney batı yönünde derinlik artmaktadır.

Son olarak Deyrizor bölgesindeki sahalarla baktığımızda;



Harita 5: Deyrizor Bölgesindeki İlgili Petrol ve Gaz Sahaları

Bu bölgede de aşağıdaki tablodan görülebileceği üzere; ilgili sahaların belirtildiği miktarlarda rezerve sahip oldukları düşünülmektedir.

<u>Saha Adı</u>	<u>Tahmini Rezervi (milyon varil)</u>
Margada	30
Ebu Kasap	100
Derro	28
Raşid	50
Atilla	140
İsbah	270
El Tabiye	200
Cafra	130
Yimken	30
Raseyn	70
Şahel	55
Gavari	35

Tablo 3: Deyrizor Bölgesinde Yer Alan Sahaların Rezervleri

Bu bölgenin de PYD'nin kontrol ettiği sınırlar dâhilinde kalan kısmında toplamda 12 sahada 1,1 milyar varil petrol eşdeğeri rezerv olduğu tahmin edilmektedir. *(Not: Haritada görülen Margada ve Ebu Kasap sahalarına bir önceki haritada yer verilmiştir.)* Sahalardan sadece 1 tanesi gaz – kondensat sahasıdır. Bu 12 sahanın yaklaşık 5 tanesindeki mevcut üretim tesisleri kullanılabilir durumdadır. Bu şartlar altında ilgili tesislerin durumu dikkate alındığında 90 000 varil/gün civarında petrol üretimi yapılabilecektir. Bu oran bütün sahaların (yerine göre geliştirilerek) devreye alınması ve bazı üretim arttırıcı teknikler kullanılması ile en az **300 000 varil/gün** seviyelerine çıkarılabilecektir.

Yani PYD'nin kontrolü altında keşfedilmiş **48 adet sahada** toplamda **6,9 milyar varil petrol eşdeğeri rezerv** olduğu tahmin edilmektedir. Şu an ki tesisler kullanılarak ise yaklaşık **210 000 varil /gün** seviyesinde bir üretim elde etmek mümkündür. Tabii sürecin kayıt dışı işlemesi, lojistik sorunlar ve yatırım yapılamaması sebebiyle bu üretim rakamları hiçbir şekilde yakalanamamıştır.

Bu bölümde ortaya koyulan rezerv tahminleri yapılırken, ilgili sahaların elde edilebilen teknik verileri bazı kıyaslamalar yapılarak analiz edilmiş ve iyimser bir yaklaşım yapılmıştır.

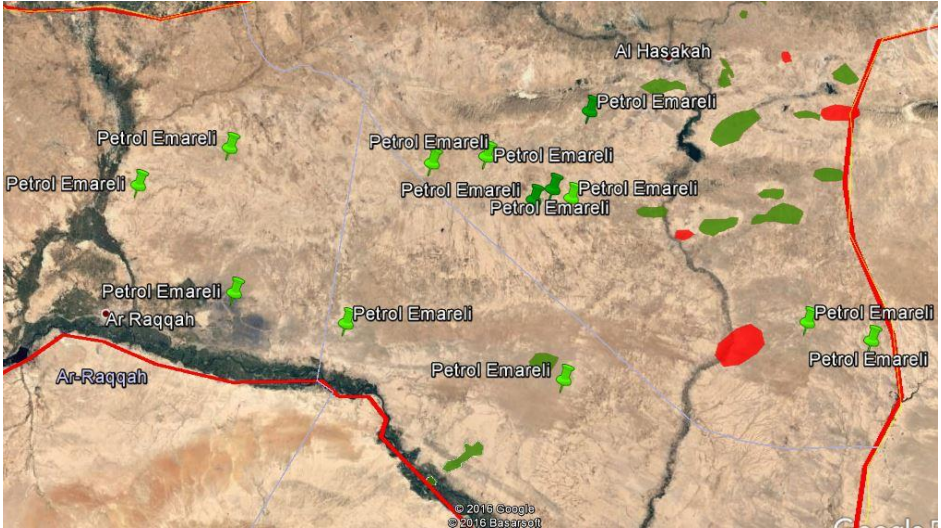
Not: Bölgedeki kanıtlanmış toplam rezerv ile tahmini toplam rezervin arasındaki fark; yapılan bazı keşiflere ve faaliyetlere dair verilerin uluslararası merciler ile paylaşılmamış oluşudur. TESPAM bu bağlamda iç savaş öncesinde Suriye Petrol Bakanlığındaki kontaklarından ilgili verileri temin etmiştir ve yorumlanmıştır.

İyimser olmayan bir yaklaşım neticesinde, keşfi yapılmış fakat üretime alınamamış sahaların tahminlerden çıkarıldığı ve sadece kanıtlanmış rezerv miktarının alındığı durumda ise ilgili bölgenin toplam rezervi 1,7 milyar varile düşmektedir. Fakat iyimser senaryoda dahi ortaya konan rakamların yapılacak yeni yatırımlar ve çalışmalarla çok daha yüksek seviyelere çıkacağı tahmin edilmektedir. Buraya kadar yapılan tahminler ve ortaya konan rezerv rakamları

üretime alınmış, birçok veriyle tanımlanmış, sınırları ve yapısı sismik yorumlarla doğrulanmış sahaları içermektedir. Fakat bölgedeki potansiyel bunlarla da sınırlı değildir. Bölgede yapılan sondajlar neticesinde keşfedilmiş ve sismik çalışmalar ile sınırları tahminen tanımlanmış olan kanıtlanmamış sahaların yanı sıra;

- Sismik çalışmalar mevcut olmayan / sismik verileri yorumlanmamış olabilen / sismik süreci hakkında bilgi olmayan,
- En kötü ihtimalle genel jeolojik tahminler üzerine açıldığı düşünülen sondajlar ile petrol emaresine rastlanan kuyular da bulunmaktadır.

Bu kuyuların lokasyonları da potansiyel ihtiva etmekte ve incelenmeye değer görülmektedir. İlgili kuyulardan tespit edilebilenlerin lokasyonları da aşağıdaki haritada belirtilmiştir. Görüleceği üzere, arama faaliyetlerine başlamak için önemli kanıtlar sunabilecek olan petrol emaresi bulunan 13 adet tespit edilebilmiş kuyu bulunmaktadır.

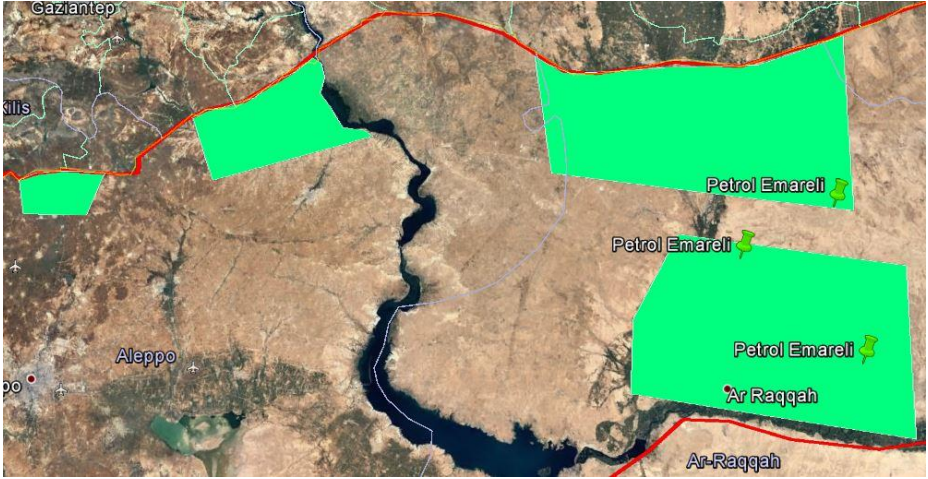


Harita 6: Bölgede Petrol Emareli Bazı Kuyular

TESPAM ekibi tarafından bölgeyle ilgili yapılan analizler neticesinde arama faaliyetleri için potansiyel olarak nitelendirilebilecek bölgeler aşağıdaki haritada gösterilmiştir.

Tüm bunların yanı sıra Türkiye'nin Zeytin Dalı operasyonunu başlattığı Afrin bölgesinde de yukarıdaki haritada gösterilen alanlar kadar olmasa da ilgilenilebilecek bir potansiyel olabileceği düşünülmektedir.

Türkiye'nin teröristlerden temizleyerek kontrol altına aldığı; Afrin, Cerablus ve El Bab gibi bölgelerde arama faaliyetlerine girişmesi hem Türkiye tarafındaki jeofizik modellerin oluşturulması noktasında önemli veriler sağlayacak hem de bir keşif olması durumunda, Türkiye'nin bölgedeki yeniden imar & kalkındırma çalışmalarının finanse edilmesine katkı sağlayabilecektir. Zaten böyle bir durumda da Türkiye; petrol için yakıp, yıkan ve sömüren Batı zihniyetine, petrolle ilgili mazlum topraklar nasıl kalkındırılabilceğine dair önemli bir ders verebilecektir.



Harita 7: Halep Vilayeti Arama Faaliyetleri İçin Potansiyel İhtiva Eden Bölgeler

Sonuç olarak buradan da anlaşılacağı üzere, Kuzey Suriye büyük oyuncuların ağızlarının suyunu akıtacak kadar değerli olmasa da bölgede yeni

bir devletin kurulmasına veya benzer şekilde, Suriye'nin yeniden imar edilmesine imkân sağlayacak kadar zengin petrol potansiyeline sahiptir. (Oguzhan Akyener, 2017) Hali hazırda çok düşük olan üretim seviyeleri, mevcut altyapının kullanılabilmesi sayesinde dahi arttırılabilecektir. Buna ek olarak yatırım yapılması durumunda, bazı üretim arttırıcı teknikler ile üretim 950 000 varil/gün seviyelerinin üzerine dahi çıkarılabilecektir.

Hali hazırda bölgede (Deyrizor ve Haseke dâhil olmak üzere) PYD kontrolündeki sahalarda, terörizmin finansmanı kapsamında değerlendirilebilecek günlük 60 000 – 90 000 varil arasında değişen bir hacimde petrol üretimi ve satışı devam etmektedir. Bu hacmin büyük bir kısmını oluşturan Haseke Bölgesindeki üretim, uzun süre IKBY üzerinden “kayıt dışı” usullerle satılmıştır. Sadece son iki yıldır Erbil – Ceyhan boru hattının kapalı olması sebebiyle bu güzergâhtan yapılan sevkiyat sona ermiştir. Bu sebeple Haseke Bölgesindeki üretimin de bir kısmı askıya alınmış, bir kısmı da Deyrizor Bölgesindeki petrol üretimi ile birleştirilerek değerlendirilmeye devam edilmiştir. Bu hacmin bir kısmının ticaretini direkt olarak İranlı firmaların yürüttüğü tahmin edilmektedir.

Bölgedeki petrolün kalitesinin düşük ve satışının legal olmaması sebebiyle fiyatı normal fiyatlara nispeten en az 15 \$ / varil daha düşüktür. Yani günümüz koşullarında bir hesaplama yapılırsa,

- Günlük ortalama 70 000 varil üretim ve satış yapıldığı varsayılırsa;
- Ortalama Brent fiyatı 80 \$ / varil kabul edilirse,
- PYD'nin Deyrizor ve Haseke'nde ürettiği hacmin 65 \$ / varil üzerinden satıldığı varsayılırsa,
- Günlük 4,55 milyon \$'lık bir petrol geliri olduğu anlaşılabilecektir.
- Bu gelirin %20'si işletme ve nakliye masraflarına, %40'ı ilgili sahalardaki ABD'li ya da Rusyalı özel şirketlere, kalan %40'ı da PYD'ye kaldığı varsayılırsa;
- PYD'ye buradan kalan miktar günlük yaklaşık 1,82 milyon \$ civarındadır.

- Bir ayda bu miktar 54,6 milyon \$'a ulaşmaktadır ki; bu miktar bir terör örgütünün finanse edebilmek için bir hayli yeterlidir.
- Aynı oranlarda kazanan ilgili ABD'li ve Rusyalı şirketlerin ise elde ettikleri gelirlerin bir kısmını ülkelerinin bölgedeki örtülü faaliyetlerinin finansmanı için kullandıkları tahmin edilmektedir. (Oğuzhan Akyener, 2024)

Günümüzde bazı veriler halen İranlı taşıyon şirketler tarafından Irak üzerinden yıllık 500 000 ila 750 000 ton arasında yüksek sülfür içeren ağır petrol veya türevlerinin Asya'ya satıldığını da ortaya koymaktadır. (Maha Dahan, 2024) Bu itham üzerine bir hesap yapıldığında ise,

- İlgili yıllık satış miktarının 650 000 ton olduğu varsayılırsa,
- Yaklaşık olarak günlük yapılan satış miktarı 13,356 varil civarındadır.
- Bunun da %20 oranında Irak'tan elde edilen diğer (daha hafif) petrol ürünleri ile karıştırıldığı düşünülse,
- Günlük yaklaşık 10 600 varil civarında bir hacmin Suriye'den geldiği tahmin edilebilecektir.
- Bu ticareti sürdüren İranlı yapılanma petrolü ederinden varil başına 25 \$ daha uygun fiyata temin etse ve bunun da 5 \$'ını maliyetler için harcasa,
- İlgili ticaretten günlük karı yaklaşık 214 000 \$'dır. Bu da aylık olarak 6,4 milyon \$'a tekabül etmektedir.

İşte bölgede bu bağlamda önemli bir kayıt-dışı petrol ticareti devam ediyorken, Türkiye'nin de Suriye'deki petrol alanlarındaki riskleri ve fırsatları iyi okuyarak, ilgili kaynak ve üretim potansiyelini Suriye'nin yeniden inşası süreçleri için kullanması gerekmektedir.

Bu bağlamda hiç şüphesiz öncelikle ilgili bölgelerin terör unsurlarından temizlenmesi gerekmektedir. Şayet 20 Ocak 2025'e kadar bu mümkün olmaz ise, aşağıdaki opsiyonlar değerlendirilebilecektir:

- Türkiye Erbil – Ceyhan boru hattındaki akışı durdurması sayesinde, Haseke Vilayeti'ndeki üretimin düşmesine sebep olmuştur. Bunun yanı sıra yine Haseke'nde yer alan bazı petrol sahalarına ait yüzey tesislerini askeri operasyonlar dâhilinde vurmuş ve üretimin aksamasına sebep olmuştur. Fakat yine de PYD'nin illegal petrol üretimini kalıcı olarak sonlandırmasını sağlayamamıştır. Diğer taraftan Deyrizor Bölgesindeki üretim Türkiye'nin müdahalelerinden hiç etkilenmemiştir. Bu sebeple hızlı ve eş zamanlı etkili hava saldırıları ve özel kara operasyonları ile PYD'yi kontrol ettiği hiçbir sahadan üretim yapamaz hale getirmek gereklidir. Etkili bir saldırı programı PYD'nin en azından 3 ila 6 aylık bir süre zarfı için üretim yapamamasını sağlayacak ve terörizmin finansmanının önüne geçecektir. Hatta ilgili diplomatik kabiliyetleri güçlü olan Rus ve ABD menşeli petrol şirketleri de Türkiye'nin kapısını çalmak durumunda kalabilecektir.
- İlgili saldırı programının kısmen veya bütünüyle başarılı bir şekilde uygulanabilmesi akabinde, özellikle Rusların işlettiği sahalarda, Ruslar ile Kazakistan menşeli kurulacak özel bir şirket üzerinden anlaşarak saha geliştirme ve üretim faaliyetleri yürütülebilecektir.
- Diğer taraftan ilgili saldırı programı Rusya ve ABD sebebiyle uygulanamaz ise dahi PYD'nin kontrol ettiği sahaların bazılarında üretime (arka planda Türk menşeli gözükmeyen paravan şirketler üzerinden) ortak olunacak bir model hayata geçirilebilecektir.
- Saha üretim faaliyetleri dâhilinde kurulan iş birliği ile PYD üzerinde de içeriden nüfuz oluşturulabilecek ve bölgedeki en önemli sektörde etkin olarak, düşman unsurların sinir uçlarına temas edebilme kabiliyeti elde edilebilecektir.
- Kaynak geliştirme sürecinde inşa edilebilecek bir boru hattı veya başlangıçta tankerler ile elde edilen üretim direkt olarak Türkiye'ye taşınabilecek ve bu sayede ilgili sahalarda daha yüksek seviyelerde üretim yapabilme imkânı elde edilecektir. Türkiye bu süreçlere gayri

- resmi olarak göz yumacak ve karşılıklı kazan – kazan politikasını uygularken, bölgede daha etkin bir konum elde edebilecektir.
- Birkaç sahada bu minvalde bir modeli uygulamaya geçirebilmek, diğer sahalarındaki üretimler üzerinde de etkin olunacak bir denkleme dönüşecektir.
 - Bu strateji ile PYD güçlendiriliyor gibi görülse de, Türkiye birkaç yıl içerisinde, PYD'nin bütün sınır uçlarına istediği zaman müdahale edebilecek bir imkânâ erişebilecektir.
 - Akabindeki süreçte PYD ya içeriden kontrol altına alınabilecek ya da tamamıyla zayıflatılarak, devre dışı bırakılabilecektir.
 - Tabii bu minvaldeki kurgu PYD üzerine etkin bir askeri müdahale yapılamaması durumunda düşünülmelidir.

Bunların yanı sıra, ilgili kurgular dâhilinde, Türkiye hedeflediği süreçleri koordine ederken, PYD ve PKK ile çatışma halinde olan IKBY'nin kabiliyetlerinden de faydalanabilecektir. Dolayısıyla hem Irak Merkezi Yönetiminin kontrol ettiği alanlarda, hem de IKBY'nin kontrol ettiği alanlarda da petrol arama – üretim süreçlerinde daha aktif yer alınması önemlidir. Tabii tüm bu riskli ve dinamik süreçlerde yer alabilmek için Türkiye'nin çok sayıda öncü özel petrol şirketine ihtiyacı vardır.

Diğer taraftan Türkiye'nin hali hazırda yatırımlar yaparak kontrol altına aldığı bölgelerde de arama faaliyetleri yürütmesi yerinde bir adım olacaktır. Bu sayede bir keşif söz konusu olmasa dahi, Türkiye tarafındaki bölgelerde yürütülen arama faaliyetlerini destekleyen bir veri setine kavuşmuş olunacaktır. Ekonomik olarak üretime alınacak bir keşif yapılması durumunda ise Türkiye oradaki kaynak potansiyelini zaten bölgenin imarı ve maliyetlerini azaltmak maksadı ile kullanabilecektir.

Zamanla Suriye'de burada kurgulandığı gibi, Türkiye'nin öncülüğünde bir barış ve normalleşme söz konusu olur ise, mevcut kurulu sistemler geliştirilerek, bölgenin gerçek anlamda kalkınabilmesi gayesiyle bütüncül bir petrol üretim ve geliştirme süreci için düğmeye basılabilecektir. Bu bağlamda



keşfedilmiş kara sahalarının yanı sıra, Rusya ile anlaşarak Suriye deniz alanlarında arama – üretim faaliyetleri de yürütülebilecek ve ilgili atılımlar Lübnan deniz alanlarına doğru dahi kaydırılabilecektir.

Dolayısıyla, Türkiye’nin Suriye ile ilgili bütün faaliyetlerini bölgedeki petrol ve doğalgaz potansiyelini de dikkate alarak planlaması ve bunun için yeni, alternatifli, dinamik stratejiler belirlemesi gerekmektedir. Tabii diğer taraftan bu stratejileri uygulamaya geçirebilmesi için de elinin altında çok sayıda özel / öncü petrol şirketinin olması da elzemdir. (Oğuzhan Akyener, 2024)

Not: Bknz: Öncü Petrol Şirketi (Oğuzhan Akyener, 2024)

VI. SONUÇ

Türkiye Suriye iç savaşı sürecinde, 2011 yılından bu yana büyük bedeller ödemiş ve ödemeye de devam etmektedir. Tarihi ve kültürel bağları, Misak-ı Milli bilinci, komşuluk hakları, bölgedeki etnik ve mezhepsel ilişkileri gibi hususların çok ötesinde, ilgili süreç dâhilinde verilmiş şehitlerden, misafir edilen milyonlarca mülteciye, güvenlik tehditlerinden harcanan 10 milyarlarca dolarlık bütçelere kadar Türkiye her şeyiyle bölgenin istikrarı ve huzuru için çalışmaya gayret göstermektedir.

2015 yılından bu yana açık askeri hamlelerle bölgedeki güvenlik endişelerini gidermeye çalışan Türkiye, günümüzde de, desteklediği (Milli Suriye Ordusu) SMO ve İdlib’teki muhaliflerin genel anlamda birleştiği (Heyet Tahrir el-Şam) HTŞ’nin işbirliğiyle başlatılan operasyonları yakından takip etmektedir. SMO ve HTŞ tarafından yürütülen askeri süreç ülkede önemli dengeleri değiştirmeye başlamıştır. Kısa zamanda SMO ve HTŞ Halep Vilayetini ve Tel Rıfat gibi birçok daha küçük ölçekli şehri Esat ve PYD kontrolünden koparmayı başarmıştır. Girişilen bu süreç zamanlama olarak da çok iyi

3

planlanmıştır. İlgili planlama süreci dâhilinde sonraki adımların hangi ölçüde başarılı olabileceği kesin bir şekilde öngörülemez de, Trump görevi resmi olarak devralana kadar, özellikle PYD'nin kontrolünde olan; Münbiç, Haseke, Rakka, Deyrizor, Al-Tabgah gibi şehirlerin de bir an önce alınabilmesi bölgede terörü gerçek anlamda bitirebilecektir. İlgili şehirlerin alınabilmesi durumunda, özellikle enerji alanında büyük fırsatlar değerlendirilebilecek ve bölgenin yeniden imarı ve yapılanması bu sayede kolaylıkla finanse edilebilecek ve belki adım adım Suriye kalıcı bir barış ortamını yakalayabilecektir.

Unutulmamalıdır ki, bölgede büyük balıkların iştahını kabartacak kadar olmasa da, yatırım yapıldığı takdirde bütün Suriye'yi yeniden imar edebilecek kadar büyük kaynak potansiyeli vardır.

VII. REFERANSLAR

Akyener, Oguzhan. (2017). *BİZİM HALEP: ENERJİ HAREKÂTI* (I). Odaklı Yayıncılık.

Akyener, Oğuzhan. (2018). Suriye İç Savaşı Enerji, Güvenlik ve Siyaset Boyutlarıyla. In *Tenva* (I). TENVA.

liveuamap. (n.d.). *Syria Map*. Liveuamap. <https://syria.liveuamap.com/%0A>

Maha Dahan, Y. S. (2024). *Insight: Fuel Oil Smuggling Network Rakes in \$1 Billion for Iran and Its Proxies*. Reuters.

<https://www.reuters.com/world/middle-east/fuel-oil-smuggling-network-rakes-1-billion-iran-its-proxies-2024-12-03/>

Oğuzhan Akyener. (2024). *Kızılirma-3 Güçlü Türkiye İçin Enerji Anahtarı*. TESPAM Yayınevi.

Not:

Bu çalışma aşağıdaki kitapların ilgili bölümlerinden güncel gelişmeler ışığında bir derleme yapılarak hazırlanmıştır.

Akyener, Oguzhan. (2017). *BİZİM HALEP: ENERJİ HAREKÂTI* (I). Odaklı Yayıncılık.

Akyener, Oğuzhan. (2018). Suriye İç Savaşı Enerji, Güvenlik ve Siyaset Boyutlarıyla. In *Tenva* (I). TENVA.

Oğuzhan Akyener. (2024). *Kızılma-3 Güçlü Türkiye İçin Enerji Anahtarı*. TESPAM Yayınevi.

